

Datum
2022-03-01

Dnr
1.1-93-2022

Kulturdepartementet
103 33 Stockholm

Budgetunderlag med hemställan från Naturhistoriska riksmuseet

Naturhistoriska riksmuseet lämnar härmed budgetunderlag avseende verksamhetsåren 2023-2025.

Hemställan

Naturhistoriska riksmuseet hemställer med stöd av vad som anförs i detta budgetunderlag om att :

1. Regeringen beslutar om en engångsanvisning motsvarande sammantaget 10,4 mkr (fördelat på tre år med start budgetåret 2023) i syfte att täcka i det närmaste opåverkbara konsekvenskostnader i samband med upprustningen av Botanhuset.
2. Regeringen beslutar om en engångsanvisning motsvarande sammantaget 8,1 mkr (fördelat på tre år med start budgetåret 2023) för en engångsåtgärd med digitalisering av speciellt värdefulla och / eller ömtåliga herbarieark i samband med återflytt av samlingar till Botanhuset efter renovering.
3. Regeringen beslutar om en engångsanvisning motsvarande sammantaget 10,0 mkr (fördelat på tre år med start budgetåret 2023) för en punktinsats för bevaring av museets sönderfallande samling av skelett av däggdjur och reptiler från de zoologiska och paleontologiska samlingarna, samt digital dokumentation och tillgängliggörande av dessa.
4. Regeringen beslutar om en ökning av ramanslaget med anledning av ökade kostnader för utveckling av digitalt utbud för att nå hela Sverige, med 2,0 mkr per år.
5. Regeringen beslutar om en engångsanvisning motsvarande 4,0 mkr för att möta uteblivna intäkter för Cosmonova då en större investering för ny digital teknik genomförs 2023.

Naturhistoriska riksmuseet hemställer samtidigt utan särskilda resursanspråk om att:

1. Regeringen beslutar om revidering av 4 § Förordning (2007:1176) om instruktion för Naturhistoriska riksmuseet med avseende på att även omfatta restaurangverksamhet.
2. Regeringen beslutar om att i Naturhistoriska riksmuseets regleringsbrev föra in samma skrivning om samfinansiering av externa bidrag som redan gäller för landets övriga lärosäten

I budgetunderlaget återfinns även Naturhistoriska riksmuseets kommentar på fri entré reformen som löper ut vid årsskiftet.

Naturhistoriska riksmuseet

Lokalsituationen

Jämlikt 9 kap. 6 § Förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag ska myndigheterna lämna uppgifter om större förväntade förändringar i sitt behov av lokaler. Museet har över tid beskrivit behoven och under hand redovisat förändringar av lokalbeståndet, såväl avseende ändamålsfastigheten som andra fastigheter som hyrs för verksamhetens ändamål.

Av stor betydelse för Naturhistoriska riksmuseets förhållande till hyresvärden Statens Fastighetsverk blir regeringens ställningstagande till utredningen om översyn av hyresmodellen för vissa kulturinstitutioners huvudbyggnader (SOU 2020:76). Naturhistoriska riksmuseet har över tid i allt väsentligt uppfattat hyresmodellen som välfungerande och i tidigare remissvar ställt sig i huvudsakligen positivt till det förslag utredaren lämnat, detta under förutsättning att ekonomisk kompensation utgår för en ny och förväntat högre hyresnivå vid en sådan förändring.

I fastigheterna har vi med stöd av ett omfattande lokalprogram kunnat åtgärda många byggnadsrelaterade brister samtidigt som det måste konstateras att många ännu återstår och påverkar verksamheten negativt. Under den förestående treårsperioden kommer bland annat en omfattande upprustning av infrastrukturen för vatten och avlopp till ändamålsfastigheten att göras, vilken är planerad att inledas under 2023 för att pågå till 2026. Kostnaden har av Statens Fastighetsverk preliminärt beräknats till 70 miljoner kronor och kommer att vara hyrespåverkande i en ännu inte presenterad utsträckning.

Kärnan i museets verksamhet utgörs av samlingarna och dessa omfattar idag drygt 11 miljoner föremål. Sedan de nuvarande museibyggnaderna invigdes år 1916 har samlingarna mångfaldigats. Att verksamheten har tillgång till ändamålsenlig förvaring av samlingarna och i övrigt ändamålsenliga lokaler är därför en mycket högt prioriterad fråga, vilket manifesteras i museets strategiska plan.

Behov av tillfälliga kontors- och lagerlokaler under renovering

Av de större insatserna i lokalprogrammet återstår ännu att slutföra den fleråriga och pågående renoveringen av lokalerna för den botaniska verksamheten, som sedan museets invigning 1916 disponerat Botanhuset. Projekteringen för upprustningen av Botanhuset påbörjades under 2017 i ett arbete tillsammans med Statens Fastighetsverk. Botanhuset hade då under lång tid varit i behov av såväl en omfattande renovering av infrastrukturen som en förbättrad fysisk arbetsmiljö och stärkta möjligheter till ändamålsenlig förvaring. Behoven hade så dags löpande redovisats till regeringen och ett flertal föredragningar skett för Kulturdepartementet.

Mot den bakgrunden är det nu mycket glädjande att slutbesiktning av det färdigrenoverade Botanhuset beräknas kunna ske under februari månad 2023, varefter fastigheten kommer att återlämnas till Naturhistoriska riksmuseet och installationer av nya och ändamålsenliga förvaringslösningar inledas.

Parallellt med projekteringen genomfördes en upphandling av evakueringspaviljonger för att säkerställa möjligheten till att fortsatt kunna bedriva huvuddelen av verksamheten i närområdet även under perioden av stängning. Därutöver upphandlades extern lagringsyta för förvaring av den stora mängden botaniska samlingsföremål under den tid upprustningen pågår.

Oaktat den nya modellen för hyressättning med s.k. komponentavskrivning för underhållsåtgärder, har upprustningen av Botanhuset under flera år medfört substantiella tillkommande drifts- och investeringskostnader mot anslaget. När huset står klart tillkommer kapitalkostnader för nyinvestering i inredning med syfte att säkerställa en god arbetsmiljö för medarbetarna och förbättrad samlingsförvaring.

Av det hyresavtal museet har tecknat med Statens fastighetsverk avseende Botanhuset följer att tomställningen av huset under renoveringstiden inte kommer att generera någon hyresreduktion, vilken hade kunnat bidra till att finansiera hela eller delar av de merkostnader som fallit ut som konsekvens av upprustningen. De tillkommande kostnaderna sorterar i två kategorier; kostnader för etablering och förhyrning av evakueringspaviljonger med arbetsplatser för medarbetarna, och kostnader för alternativ

förvaring av samlingsföremålen under produktionstiden och tiden därefter för successiv återflytt av föremålen.

Sammantaget beräknades kostnaderna för kontorspaviljonger och samlingsförvaring uppgå till 9,0 miljoner kronor (3,0 mkr per år under 3 år) under perioden 2020-2022, för vilka museet har medgivits särskild kompensation genom en engångsanvisning och ökat anslag. För perioden 2023-2025 beräknas den motsvarande kostnaden efter vissa förseningar i Statens fastighetsverks entreprenad uppgå till 10,4 miljoner kronor. För detta behov hemställer museet om en ytterligare engångsanvisning och ökat anslag under budgetåren 2023-2025.

(tkr)	2023	2024	2025
Medelsbehov avseende förhyrning av kontorspaviljonger och samlingsförvaring			
Kontorspaviljonger med arbetsplatser	1 305		
Lagringsyta för samlingsförvaring	2 999	3 047	3 100
Summa finansiering	4 304	3 047	3 100

Storskalig digitaliseringsatsning av museets Botaniska samling

Naturhistoriska riksmuseet är ett av Europas största naturvetenskapliga museer med drygt 11 miljoner föremål i samlingarna av vilka nära 4 miljoner är digitiserade (uppordnade, identifierade och registrerade i databas) och ca. 3 miljoner är tillgängliga via internet. Samlingarna innehåller oersättliga kulturella och vetenskapliga värden med mängder av information och innefattar växter, djur, fossil, mineral samt en omfattande DNA-bank. All denna information är av mycket stor betydelse för förståelsen av jordens biologiska och geologiska mångfald. Det är därför av stor strategisk betydelse att bevara och tillgängliggöra informationen så att den kan komma till full nytta för forskare, beslutsfattare och allmänhet.

Museets botaniska samlingar omfattar mer än 4,5 miljoner växter, lavar och svampar, och av dessa är nära 3 miljoner föremål monterade på herbarieark (se bild 1). Museets botaniska samlingar tillhör de största och för vetenskapen en av de viktigaste i världen. Alla växtgrupper finns representerade från i stort sett hela världen och inte minst de rika samlingarna från Sydafrika och Latinamerika är särskilt viktiga för forskarvärlden. En essentiell del av samlingen utgörs av de svenska växterna främst representerade av lavar, mossor och blomväxter och denna attraherar många internationella besök för analyser av både klimat och evolution då dessa ger en detaljerad bild av vegetationen i Sverige under ett tidsspänn på över 150 år.

Herbarieark ger en unik bild av världens botaniska historia, evolution, och biologisk mångfald och gör dem till en viktig datakälla för botanisk forskning. Med den ökade digitaliseringen av herbarier över hela världen och framsteg inom detaljerad visuell klassificering som kan underlätta automatisk identifiering av växter på herbarium bilder finns det många möjligheter för framsteg inom forskningen inom detta område.

Bild. 1. Exempel på herbarieark, växter uppklustrade på ark försedda med information om art, insamlingsplats och tid.

Botanhuset har länge varit i behov av såväl en omfattande renovering för en förbättrad fysisk arbetsmiljö och stärkta möjligheter till ändamålsenlig förvaring, och så som framgår av texten ovan är vi nu i slutfasen av en omfattande renovering. Samlingen av växter har varit nedpackad i externförråd och med början 2023 kommer dessa att återflyttas till Botanhuset. En stor sorterings och uppordningsinsats gjordes i samband med utflytten och återflytten kommer att innebära ett unikt tillfälle att skanna och automatiskt registrera herbarieark innan de läggs in i de nya samlingsmagasinen. Genom att ta vara på detta unika tillfälle kan vi rädda dessa ark åt eftervärlden och att kraftigt öka takten i digitalisering och tillgängliggörandet av museets samlingar med stöd av nya metoder. Högsta prioriteten är arken med växter av exceptionellt vetenskapligt värde och / eller de som är mycket ömtåliga och inte längre kan lånas ut eller ens hanteras utan risk. Den andra prioriterade gruppen är de svenska växterna eftersom de utgör, en i internationellt perspektiv, unik samling för forskning om biodiversitet och eftersom dessa exemplar också är av störst intresse för länsstyrelser, kommuner och andra aktörer som använder föremålsuppgifter för praktisk naturvård och samhällsplanering. Dessa två prioriterade grupper av herbarieark uppgår till uppskattningsvis 1 miljon exemplar.

För att skanna 1 miljon ark under en tidsperiod av tre år krävs en avbildningsstation bestående av rullband och kamerauppställning, mjukvara samt personal. Medel äskas för projektanställd personal (se bifogad budget). Museet har under flera år ämnat kunna integrera detta projekt i den dagliga, anslagsfinansierade verksamheten men detta visar sig omöjligt då personal redan är inplanerade med andra uppgifter så som lånehantering, uppordning och identifiering av material. Däremot kommer museets anslagsanställda personal tillsammans med den projektanställda personalen arbeta i team om tre personer med att skanna ark i storbildsskanner och digitalisera slutprodukten. Denna satsning skulle betyda att vi inom tre år kan digitalt tillgängliggöra ytterligare en miljon av museets mest värdefulla herbarieark. I och med detta unika tillfälle kan vi både rädda dessa kultur- och naturhistoriskt viktiga ark åt eftervärlden samtidigt som vi testat ut metoder som senare kan komma till nytta vid massdigitalisering av andra delar av museets samlingar.

(tkr)	2023	2024	2025
Medelsbehov avseende storskalig digitaliseringssatsning av museets Botaniska samling			
Personalkostnader (fyra externa projektanställningar)	2 500	2 800	2 800
Summa finansiering	2 500	2 800	2 800

Akut punktinsats för bevaring av museets sönderfallande samling av nutida och fossila däggdjur och reptiler från de zoologiska och paleontologiska samlingarna

Det har under året uppmärksammats i media att delar av museets samlingar är i stort behov av konservering och förbättrad förvaring. Detta problem är inte nytt, men har accelererat under senare år, som en följd av föremålens stigande ålder, men också på grund av att skadliga förändringar i luftfuktighet och temperatur ökar i takt med klimatförändringarna. Särskilt akut har problemet blivit i museets samlingar av nutida och fossila däggdjur och reptiler där vissa föremål har börjat visa tecken på synligt sönderfall (se bild 2).

Bild. 2. Tänder och skalle av mosasaurie från Kristianstad, Skånes; Mammut-skelett och mammut-tand från museets samlingar.

Paleontologiska samlingar:

Museets paleontologiska samlingar omfattar över 2 miljoner fossil av utdöda djur och växtarter. Många är av stort vetenskapligt värde eftersom de hör till första fossil som beskrevs vetenskapligt eller består av historiskt material från platser där det är svårt eller omöjligt att idag samla fossil, t.ex. centrala Tokyo eller områden som idag inte är nåbara tex. på grund av politiska konflikter. Trots det till synes robusta materialet är paleontologiska museisamlingar lika utsatta för destruktiv påverkan som andra samlingar. De främsta källorna till negativ påverkan är mekanisk åverkan, förändringar i temperatur och/eller luftfuktighet och kemisk nedbrytning då t.ex. svavelföreningar kan bildas inuti vissa fossil vid hög luftfuktighet. Mekanisk åverkan kan bero på hantering i samband med studier eller utlån då exemplar studeras eller transporteras, men också olämplig förvaring utan tillräckligt skydd. Temperatur- och fuktighetsvägningar får fossilen att spricka och detta har dessvärre drabbat föremål i våra samlingar av mammutar, fossila flodhästar och noshörningar men även våra fossila reptiler från Sverige.

Särskilt angeläget är det att skydda den historiska samlingen av fossila däggdjur från Bolivia som insamlades av Erland Nordenskiöld omkring år 1904 (i nutid har det slutits samarbetsavtal med museer i Bolivia). Dessa samlingar representeras av fossila så kallade megafaunor, jätte-trögdjur och jätte-bältdjur som dog ut för flera miljoner år sedan. Andra material som har behov av åtgärder på kort sikt är däggdjurssamlingar från Grekland och från norra Kina, bland annat miniflodhästar (idag utdöda). Samma problematik gäller även samlingarna av fossil från Svenska havslevande reptiler så som svanödlor och mosasaurier, havens motsvarighet till *Tyrannosaurus rex*. Dessa kommer från krittiden (90 miljoner år sedan) då Sverige delvis bestod av ett tropiskt skärgårdslandskap där svanödlor och mosasaurier levde. Flera av dessa fossil är till sin natur sköra och behöver förstärkas genom impregnering. Detta är en arbetsintensiv process och kommer att kräva utökade personalresurser.

Zoologiska samlingar:

De zoologiska samlingarna omfattar ca 4,5 miljoner föremål med mycket stort nationellt och internationellt forskningsintresse. Däribland finns ovärderliga föremål som typexemplar, historiska föremål från 1700-talet och senare som kan visa på den biologiska mångfald och ekologiska faktorer från tiden då Linné verkade, samt föremål som på annat sätt innehar extra stort vetenskapligt värde, som sällsynta eller nu utdöda arter som den Tasmanska Tigern eller den Sydafrikanska Blåbocken.

De zoologiska samlingarna är spridda över mer än 50 olika lokaler inom museet, där flera saknar reglering för temperatur och luftfuktighet lämplig för långsiktig förvaring. Olämpligt inomhusklimat innebär irreversibla skador på föremålen samtidigt som det bjuder in till angrepp av skadedjur. Adekvata förvaringsenheter i form av skåp, lådor och askar kan till viss del kompensera för bristerna, men i nuläget

förvaras en del av samlingarna i undermåliga förvaringssystem. Trots dessa brister måste våra resurser också läggas på annat än att vårda och förädla samlingar, vilket leder till att många föremål sakta men säkert förstörs. För att kunna förbättra de vetenskapliga föremålen långsiktiga bevarande och tillgängliggörande behöver vi bland annat införskaffa nya lagringssystem för samlingen av däggdjursskinn.

Förutom att det långsiktiga bevarandet av museets föremål måste säkerställas, ställs idag krav på digitalisering och tillgänglighet online av föremålen genom olika former av utbildning och av de data som är associerade med föremålen. I Riksrevisionens rapport *Bevara samlingarna – säkerhetsarbetet i de statliga central-museernas samlingsförvaltning* (RiR 2019:5) lyfts föremålen digitala spårbarhet fram som central för att minska risken för stöld och förlust. Att samlingarna är digitalt tillgängliga med kvalitetssäkrad data är centralt för museernas möjlighet att bidra till forskning och annan kunskapsuppbyggnad. Med tanke på att museets samlingar omfattar miljontals föremål med olika egenskaper och behov är det en resurs- och tidskrävande insats att digitalisera alla objekt. För att effektivt kunna utnyttja personal och lokalresurser kan arbete med att bevara däggdjur och reptiler i de zoologiska och paleontologiska samlingarna med fördel kombineras med en riktad digitaliseringsinsats. På så sätt kan museet både säkra samlingarnas långsiktiga integritet och underlätta kunskapsöverföring

Museets ledning uppskattar att en punktinsats med införskaffande av adekvata förvaringslösningar och personalförstärkning med konservatorer och medarbetare med expertis i samlingsvård och digitalisering krävs för att rädda de mest värdefulla och ömtåliga föremålen till eftervärlden. Projektet kommer att omfatta en arbetsprocess enligt följande **1.** identifiering av de mest värdefulla föremålen som behöver säkras för eftertiden, **2.** fotodokumentering, **3.** registrering samt **4.** digitalt tillgängliggörande för forskarsamhället och allmänheten. Projektanställd personal kan med fördel inkludera medarbetare på arbetsmarknadsåtgärder. Vi har en utvecklad kompetens i att handleda personer i behov av stödjande insatser och har till exempel god erfarenhet av projektanställningar av medarbetare med funktionsvariationer och nyanlända, arkeologer och kulturarbetare från Aleppo, Syrien. Dessa medarbetare har under sin projektanställning vid forskningsenheterna kompetensutvecklats men även deltagit i det sociala umgänget vid enheterna och knutit varaktiga vänskapsband med forsknings och samlingspersonal. Åren vid museet har de själva framhävt för att ha varit ett viktigt steg att närma sig arbetsmarknaden och en väg in i det svenska samhället.

Det bedöms att ett extra tillskott är nödvändigt då nuvarande personalresurser även ska täcka in omhändertagande av ett ökande antal donationer, insamlad expeditionsmaterial, skadedjursbekämpning samt annat löpande samlingsarbete. Dessutom har många besökare till våra forskningsavdelningar och samlingsmagasin under de två senaste åren uteblivit på grund av pandemin och vi ser redan en stor ökning av planerade besök under de kommande åren. Dessa behöver handledning och hjälp med access till material, vilket är resurskrävande. Samtidigt har våra forskare inte kunnat utföra redan finansierade (VR, Formas) forskningsexpeditioner och har därför senarelagt dessa initiativ. Allt detta tillsammans gör att vi inte klarar uppdraget med att bevara dessa samlingar inom befintlig budget. Att vårda det ovannämnda materialet är viktigt ur både ett kulturhistoriskt och naturvetenskapligt perspektiv, dessutom är vårt slutmål att uppmärksamma projektets avslut med att ställa ut delar av de preparerade föremålen av fossil och zoologiskt material i museets lokaler i en specialutställning där detta material presenteras för allmänheten både fysiskt och digitalt.

(tkr)	2023	2024	2025
Medelsbehov avseende punktinsats för bevaring av museets sönderfallande samling av nutida och fossila däggdjur och reptiler från de zoologiska och paleontologiska samlingarna			
Personalkostnader, Zoologiska samlingar, två externa projektanställningar. + två personal på arbetsmarknadsåtgärd	1 400	1 800	1 800
Personalkostnader, paleontologiska samlingar, två externa projektanställningar. + två personal på arbetsmarknadsåtgärd	1400	1 800	1 800
Summa finansiering	2 800	3 600	3 600

Utökat anslag för digitalt utbud i hela Sverige

Ett av museets strategiska mål är att öka den publika verksamhetens genomslagskraft i hela landet. Under Coronapandemin ställde Naturhistoriska riksmuseet snabbt om för att i frånvaro av fysiska besök i våra utställningar tillgängliggöra museets verksamhet via digitala kanaler. Det digitala skolmaterialet fick stor spridning över hela Sverige och når idag skolor i 287 av Sveriges 290 kommuner. Vi producerade även digitala erbjudanden till allmänheten som exempelvis livesända föredrag, fördjupningsmaterial och utmaningar av olika slag via vår hemsida och andra kanaler. I Sveriges museers sammanställning av museibesök 2021 ligger Naturhistoriska riksmuseet åter i topp bland museers digitala besök med fler än dubbelt så många som tvåan på listan. Vi delar nu med oss av våra erfarenheter i flera sammanhang och ser positivt på olika samarbetsmöjligheter för att bygga vidare på den inslagna vägen.

Slutsatser som vi kan dra utifrån detta är att det finns ett stort intresse för välproducerat och lärande digitalt utbud som når hela Sverige, men också att det tar stora resurser. Under 2020 och 2021 var det möjligt eftersom verksamheten till stora delar hade stängt för fysiska besök och vi kunde styra om personalstyrkan och anslagsbudgeten till att i större omfattning utveckla digitala erbjudanden. Under perioden 2023-2025 ser vi förhoppningsfullt fram emot att pandemin inte längre ska lägga begränsningar på vårt öppethållande som fysiskt besöksmål. För att fortsatt kunna tillhandahålla ett rikt och lärande digitalt utbud som möjliggör att vi når människor i hela Sverige utan geografisk begränsning och utan att det blir på bekostnad av vårt erbjudande på plats, behövs en utökad anslagsbudget. Vi önskar rekrytera två nya tjänster inom digital produktion med kompetens och kunskaper att konvertera och nå ut med digitalt berättande genom filmproduktion, digitala utställningar och interaktivt historieberättande, samt en ökad driftsbudget för digitala utvecklingsprojekt. Totalt hemställer vi om en anslagshöjning motsvarande 2 miljoner kronor årligen.

(tkr)	2023	2024	2025
Medelsbehov avseende utveckling av digitalt utbud i hela Sverige			
Personalkostnader, två nya tjänster inom digital produktion	1400	1400	1400
Ökad driftsbudget för digitala utvecklingsprojekt	600	600	600
Summa finansiering	2 000	2 000	2 000

Finansiering av museets forskning och samfinansiering av bidrag

Naturhistoriska riksmuseet har som ett av sina överordnade strategiska mål lagt fast betydelsen av att befästa vår roll som en stark vetenskaplig institution, såväl nationellt som internationellt. Inom ramen för museets forskning bedrivs en inte obetydlig andel bidragsforskning, och museets forskare står sig synnerligen väl i konkurrensen om externa forskningsmedel.

Vissa bidragsgivare kräver emellertid att bidragsmottagaren går in med en viss andel samfinansiering. För tydlighetens skull infördes därför för ett antal år sedan i bilaga 2 till regleringsbrevet för universitet och högskolor formuleringen:

”Anslagsmedel får tas i anspråk för samfinansiering av projekt eller liknande verksamhet inom ramen för myndighetens verksamhetsområde, om ändamålet med anslaget inte hindrar detta.”

Naturhistoriska riksmuseet hemställer om att samma tillägg införs i regleringsbrevet för museet. Detta mot bakgrund av att museet genom sin instruktion har i uppdrag att bedriva forskning och enligt instruktion omfattas av högskoleförordningen vad gäller att rekrytera professorer. Det är därför både rimligt och angeläget att den skrivning om samfinansiering som redan föreligger för motsvarande verksamheter också införs i museets regleringsbrev.

Restaurangverksamheten

I syfte att stärka vår position som ett av landets mest populära museer, prioriterar vi i vår strategiska plan att utveckla den samlade besöksupplevelsen. Restaurangen utgör i det sammanhanget ett mycket viktigt inslag. Verksamheten genererar på det sättet ett mervärde som utgör en direkt förutsättning för de höga besökstalen. Dock är det en verksamhet vilken inte direkt faller varken inom ramen för museets instruktion eller inom avgiftsförordningen. Myndigheten hemställer därför om ett förtydligande i 4 § Förordningen med instruktion till Naturhistoriska riksmuseet om att få bedriva restaurangverksamhet i enlighet med nedanstående förslag:

”4 § Utöver de uppgifter som myndigheten har enligt 1 och 2 §§ får den tillhandahålla varor samt åta sig att utföra undersökningar, utredningar och andra tjänster inom sitt verksamhetsområde. Utanför myndighetens verksamhetsområde får myndigheten tillhandahålla tjänster särskilt riktade till besökare.”

Konsekvenser av förväntningar om ökad produktivitet

Med det generellt tillämpade effektiviseringsbeting som ålagts statsförvaltningen (genom att den årliga pris- och löneomräkningen underkompenserar myndigheterna för reala kostnadsförändringar), måste museet i likhet med andra myndigheter löpande och aktivt söka nya möjligheter när det kommer till att bedriva verksamheten effektivt. Detta blir sett till uppdragets karaktär och verksamhetens innehåll en verklig utmaning när man samtidigt beaktar ambitionen om en kvalitativ verksamhet som lever upp till uppdragsgivarens krav och övriga intressenters förväntningar.

Museet vill uppmärksamma Kulturdepartementet på den gradvisa urholkningen av anslagen och vi föreslår att initiativ tas till en analys av de effekter för kulturmyndigheterna som denna urholkning av anslagen innebär och vilka konsekvenser den på sikt riskerar leda till.

Reformen fri entré

Riksrevisionen har i sin rapport Fri entré till statliga museer (RiR 2019:39) granskat 2016 års fri entréreform med avseende på bland annat regeringens styrning, museernas genomförande av reformen och eventuella konsekvenser av reformen för museernas verksamhet som helhet. I rapporten bedömer Riksrevisionen att den publika verksamheten i huvudsak har påverkats positivt av reformen och samtidigt konstaterat att fri entré har ökat museibesöken och att det i och med fri entré finns goda förutsättningar att nå ut till dem som annars inte skulle ha besökt dessa museer.

Genom höjda ramanslag under perioderna med fri entré har Naturhistoriska riksmuseet lämnats viss om än inte full kompensation för uteblivna biljettintäkter.

Inför kommande avgöranden om reformens framtid vill Naturhistoriska riksmuseet särskilt lyfta fram den utomordentligt stora betydelsen av en god framförhållning (minst sex månader) och vikten av kontinuitet. Detta för att verksamheten ska ges förutsättningar för både praktiska och innehållsmässiga justeringar samt kunna planera och bedriva en i samtiden relevant publik verksamhet byggd på kunskap och som når målgrupper i hela landet.

Myndighetens finansiering

I det följande redovisas Naturhistoriska riksmuseets finansieringsförslag för 2023-2025.

(tkr)	2021 Utfall	2022 Budget	2023 Beräkning	2024 Beräkning	2025 Beräkning
Finansiering					
Utgiftsområde 17 anslag 8:1 ap. 3	188 455	204 499	191 441	190 326	192 229
Utgiftsområde 17 anslag 1:4 ap. 12	7 260	7 260	7 260	7 260	7 260
Avgiftsinkomster som disponeras	53 221	55 267	51 900	61 200	61 200
Bidrag	40 926	50 000	50 000	50 000	50 000
Finansiella inkomster	29	30	30	30	30
Summa finansiering	289 891	317 056	300 631	308 816	310 719

Investeringar

Museets investeringsbudget har över tid uppgått till ca 12 miljoner kronor per år, vilket är en nivå som i stort motsvarar de årliga avskrivningskostnaderna och som har bedömts rimlig med avseende på re-investeringsbehovet och vad museet klarar av långsiktigt ekonomiskt. Till följd av framförallt en nödvändig större teknikuppradering av Cosmonova och anskaffningen av en ändamålsenlig förvaringslösning för samlingsföremålen i det nyrenoverade Botanhuset, kommer det samlade investeringsbehovet att öka kraftigt under verksamhetsåret 2023 för att därefter återgå till en för museet mer reguljär nivå.

Verksamhetsinvesteringar (tkr)	2021 Utfall	2022 Budget	2023 Beräkning	2024 Beräkning	2025 Beräkning
Immateriella investeringar					
Datasystem, rättigheter m.m.	187	1 921	500	500	500
Materiella investeringar					
Maskiner, inventarier och installationer m.m.	5 744	14 079	53 100	11 500	11 500
Byggnader, mark och egen fast egendom					
Övriga verksamhetsinvesteringar					
Summa verksamhetsinvesteringar	5 931	16 000	53 600	12 000	12 000
Finansiering					
Lån i Riksgäldskontoret (2 kap. 1 § kapitalförsörjningsförordningen)	5 931	16 000	53 600	12 000	12 000
Bidrag (2 kap. 3 § kapitalförsörjningsförordningen)					
Finansiell leasing (2 kap. 5 § kapitalförsörjningsförordningen)					
Anslag (efter medgivande av regeringen)					
Summa finansiering	5 931	16 000	53 600	12 000	12 000

Kreditutrymme, låneram och lånebehov

Museets låneram är för närvarande 81 miljoner kronor. Myndigheten bedömer att denna nivå behöver höjas tillfälligt för åren 2023 och 2024. Detta som konsekvens av det ökade investeringsbehovet i anslutning till återflytten till det nyrenoverade Botanhuset och den planerade teknikuppraderingen för Cosmonova.

Lånebehov (tkr)	2021	2022	2023	2024	2025
	Utfall	Budget	Beräkning	Beräkning	Beräkning
IB lån i Riksgäldskontoret	45 368	38 341	42 331	79 131	68 381
Beräknad nyupplåning	5 931	16 000	53 600	12 000	12 000
-Varav i immateriella AT	187	1 921	1 000	1 000	1 000
Beräknad amortering	-12 958	-12 010	-16 800	-22 750	-21 333
UB lån i Riksgäldskontoret	38 341	42 331	79 131	68 381	59 048
Beslutad låneram	81 000	81 000			
Föreslagen låneram			90 000	90 000	81 000
Beräknad ränteinkomst/utgift	0	0	0	0	213
Ränteantagande för nyupplåning (%)	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	1,00%
Finansiering av räntor och avskrivningar					
Utgiftsområde 17 anslag 8:1 ap 3	10 579	9 703	10 700	16 650	15 385
Bidrag	1 914	1 892	2 500	2 500	2 525
Avgifter	428	415	3 600	3 600	3 636
Summa	12 921	12 010	16 800	22 750	21 546

Avgiftsfinansierad verksamhet med målet full kostnadstäckning

Butiken, försäljning av varor

Butiken har historiskt sett och under många år redovisat underskott i verksamheten. Hänförligt till pandemins konsekvenser redovisade butiksverksamheten ett större underskott både 2020 och 2021. I höständeringsbudgeten 2021 fick museet ett tillskott om 10 miljoner kronor för att täcka intäktsbortfall och ackumulerade budgetunderskott i Cosmonova och museibutiken. Detta gör att vi under 2022 har goda förutsättningar att bygga en mer långsiktigt hållbar ekonomisk modell där intäkter och kostnader är i balans. Under 2022 planeras en webbshop att invigas för att på så sätt stärka butikens ekonomi och tillgängliggöra butikens unika och kunskapsbyggande sortiment ytterligare.

Undersökningar, utredningar och andra tjänster

Från och med 2015 har den uppdragsverksamhet som bedrivs med stöd av myndighetens instruktion 4 § övergått till att redovisas enligt avgiftsmodellen och därmed kan över- och underskott genereras i verksamheten. Verksamheten har ett ackumulerat överskott om 7,1 miljoner kronor vid ingången till 2022. Översyn pågår kring modellen för prissättning för att uppnå det ekonomiska målet om full kostnadstäckning på sikt.

Cosmonova

Kupolbiografen Cosmonova är en avgiftsfinansierad attraktion på Naturhistoriska riksmuseet. Det är ett unikt och populärt besöksmål med en stabil besöksbas på över 200 000 besökare per år innan pandemiåren 2020 och 2021. På Cosmonova visas naturdokumentärer med både ett lärande- och underhållningsvärde. I undersökningar uttrycker besöksmålgrupper att Cosmonova är en stor upplevelse som ger nya perspektiv och passar både barn och vuxna. Den omslutande upplevelsen i ljud och bild gör besökaren mottaglig för nya insikter och kan bidra till en motivation att ta ansvar för vår värld. Nylansering av filmer bidrar till att museets erbjudande hålls aktuellt och bidrar till Naturhistoriska riksmuseets publikunderlag. Kulturdepartementets extra anslag under år 2021 om 10 miljoner kronor till Cosmonova och butiken kan ses som ett erkännande för Cosmonovas viktiga bidrag till samhället.

Cosmonova står inför stora möjligheter att bidra till utvecklingen av museets utbud och konkurrenskraften med den nya digitala dome-tekniken som nu finns tillgänglig på marknaden. Den nya tekniken ger Cosmonova tillgång till ett bredare och mer varierat digitalt utbud t ex filmer med anknytning till samhälls- och forskardebatten. Museet hoppas också bli en viktig framtida arena för forskningssamtal under det planerade konceptet ”Cosmonova live” där publiken till exempel kommer att kunna koppla upp sig mot forskningsexpeditioner och följa forskares fältarbete i realtid i digitalt egenproducerade temavisningar. Innehåll kan också komma att live-streamas för att skapa visningar kring gemensamma omvärldshändelser, t ex sondlandningar på mars, raketuppskjutningar, FN-konferenser mm. Ett digitaliserat Cosmonova blir en mer integrerad del av verksamheten och museet ser det som ett viktigt framtida mötesrum för allmänhet, skolor, forskare och personal. Den nya projektortekniken och en ny sömlös skärm för att projicera det visuella uttrycket kommer dessutom att ge besökarna en förstärkt visuell kvalitetsupplevelse.

Idag drivs Cosmonova med en analog projektor med analoga filmkopior. Tillgången på analoga filmkopior bedöms vara mycket begränsad framöver. I takt med att fler dome-teatrar på världsmarknaden går över till digitala projektorer, så väljer också allt fler filmproducenter att bara göra digitala filmkopior. Den befintliga tekniken är dessutom skör och det finns en stor osäkerhet kring hur många år den befintliga anläggningen kan fungera. Oplanerade, kostsamma driftstopp kommer att bli vanligare om den gamla tekniken behålls. Därmed finns nu ett starkt behov av en teknikuppgradering för Cosmonova om vi ska kunna fortsätta att erbjuda ett kvalitativt utbud.

I februari beslutade överintendenten att bevilja en investering i ny digital teknik för Cosmonova. Den samlade investeringskostnaden för att förse Cosmonova med ny duk, digital projektor och övriga förbättringsåtgärder i salongen är beräknad till 22 miljoner kronor. Kostnaden för avskrivning av investeringen kommer att kompenseras av de årliga kostnadsminskningar för den löpande driften av Cosmonova som den nya tekniken har beräknats ge.

Sedan februari 2022 har Cosmonova börjat återgå till en normal besöksverksamhet utan restriktioner. Inom ett par år förväntas den nya tekniken och dess möjligheter generera ett positivt överskott till Cosmonovas verksamhet och teknikinvesteringen förväntas bidra till en ekonomisk långsiktig hållbarhet med full kostnadstäckning de kommande tio åren. För att säkerställa en hållbar ekonomi för Cosmonova även det år som teknikbytet genomförs och verksamheten inte kan hållas öppen vilket leder till uteblivna intäkter, äskar Naturhistoriska riksmuseet om en engångsanvisning till Cosmonova 2023 om 4,0 miljoner kronor.

Intäkter, kostnader, resultat och ackumulerat över-/underskott i den avgiftsfinsierade verksamheten

Naturhistoriska riksmuseets avgiftsfinsierade verksamhet delas in i tre områden: Försäljning av varor, Undersökningar, utredningar och andra tjänster samt Cosmonova. Följande intäkter, kostnader, resultat och ackumulerat över-/underskott i den avgiftsfinsierade verksamheten åren 2022–2025.

Avgiftsfinsierad verksamhet (tkr)	Ack resultat 2020	Utfall 2021	Prognos 2022	Beräkning 2023	Beräkning 2024	Beräkning 2025
Försäljning av varor*						
Intäkter		2 476	3 400	3 900	4 200	4 200
Kostnader		-2 476	-3 717	-3 800	-4 100	-4 100
Resultat		0	-317	100	100	100
Ackumulerat över-/underskott	-3 211	0	-317	-217	-117	-17
Undersökningar, utredningar och andra tjänster						
Intäkter		37 676	27 148	31 000	31 000	31 000
Kostnader		-33 941	-28 665	-31 000	-31 000	-31 000
Resultat		3 735	-1 517	0	0	0
Ackumulerat över-/underskott	3 440	7 175	5 658	5 658	5 658	5 658
Cosmonova**						
Intäkter		7 553	19 719	12 000	21 000	21 000
Kostnader		-10 877	-17 822	-16 000	-21 000	-21 000
Resultat		-3 324	1 897	-4 000	0	0
Ackumulerat över-/underskott	3 324	0	1 897	-2 103	-2 103	-2 103
Totalt resultat		411	63	-3 900	100	100
Totalt ackumulerat över-/underskott	3 553	7 175	7 238	3 338	3 438	3 538

*Årets faktiska kostnader var ursprungligen högre då 1 210 tkr finansierats av anslag enl. ändringsbeslut i RB 2021-12-02.

**Årets faktiska kostnader var ursprungligen högre då 2 139 tkr finansierats av anslag enl. ändringsbeslut i RB 2021-12-02.

NATURHISTORISKA RIKSMUSEET

Lisa Månsson
Överintendent

Pär Rådling
Avdelningschef